

N:o 17.

Ank. till Riksd. Kansli d. 15 Febr. 1871, kl. 2 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, med förslag till författning angående förändradt stämningssätt i vissa fall; Gifven Stockholms Slott den 26 Januari 1871.

Uti underdånig skrifvelse den 11 Maj sistlidna år anmärkte Riksdagen att, i fråga om stämmings delgifvande åt svarande, genom gällande lag vore föga sörjdt för käreandens rätt i de fall, att svarandens vistelseort vore okänd eller han rest ur landet; i anseende hvartill och då behovet af en förändring härutinnan under sednare tider framträdte såsom en nödvändighet, synnerligast med afseende å den betydliga emigrationen från vårt land till Amerika, Riksdagen, i ändamål att bereda käreandepart erforderlig lättnad i berörda hänseende, framställde förslag till ett tillägg vid 11 Kap. 7 § Rättegångsbalken. På sätt af Kongl. Maj:ts den 7 innevarande Januari till Riksdagen aflättna nådiga skrifvelse inhemtas, fann Kongl. Maj:t, med afseende å de emot förslaget gjorda anmärkningar, sig icke kunna detsamma bifalla; men då förändring i denna del af lagstiftningen synes vara af behovet påkallad, har Kongl. Maj:t låtit, med ledning af de mot Riksdagens förslag framställda anmärkningar, upprätta ett nytt förslag i ämnet, och vill alltså, med öfverlemnande af de i Högsta Domstolen och Statsrådet angående denna fråga hållna protokoll, jemlikt 87 § Regeringsformen, föreslå Riksdagen antagande af följande:

”Förordning angående förändradt stämningssätt i vissa fall.

Med upphäfvande af sista punkten i 11 Kap. 7 § Rättegångsbalken, stadgas som följer:

Bih. till Riksd. Prot. 1871. 1 Saml. 1 Afd. 7 Häft.

§ 1.

Har någon å särskilda dagar blifvit i sitt hemvist med stämning sökt, utan att han eller ombud för honom dervid kunnat träffas, och kan ej heller, vid efterfrågan hos hans husfolk eller grannar eller der han tjenst eller näring har, säker anvisning vinnas, hvarest han eller ombud för honom sig uppehåller: förekomma i öfrigt omständigheter, som gifva anledning dertill, att han håller sig undan, och är det ej veterligt, att han utom riket vistas, varde då stämningen fästad å hans husdörr samt tillika delgifven hans husfolk, om sådant finnes.

§ 2.

Nu är den, som stämmas skall, veterligen ur riket faren, utan att upplysning kunnat vinnas, hvar han sig uppehåller: har han ej hos domaren eller domstolen i den ort, der han sednast var i riket boende, uppgifvit viss person, som eger att för honom stämning emottaga, eller anvisning å sådant ombud eljest kunnat erhållas, och förekomma derjemte omständigheter, de der utmärka, att han håller sig undan, såsom i 1 § sägs, eller att han har för afsigt ått för framtiden bosätta sig å främmande ort; då må stämningen honom genom allmänna tidningarne kungöras, och låte käranden den kungörelse i tidningarne införas tre gånger, minst fjorton dagar mellan hvarje gång och sista gången minst sex månader före den tid, som i stämningen förelagd är; börande dock stämningen derjemte inom sistnämnda tid, der svaranden inom riket har känt hemvist, fästas å hans husdörr och delgifvas hans husfolk, om sådant finnes, samt, om han ej har känt hemvist, men inom riket eger fastighet, tillställas den, hvilken förvaltningen af samma fastighet utöfvar."

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

CARL.

Axel Adlercreutz.

Utdrag af protokollet öfver Justitie-departements-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Stats-Rådet å Stockholms Slott Fredagen den 2 December 1870,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern *Adlercreutz*,
Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena, Grefve *Wachtmeister*,
Statsråden: *Bredberg*,
Abelin,
Berg,
Friherre *Leijonhufvud*,
Wærn,
Wennerberg,
Bergström,
Friherre *Alströmer*.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern yttrade:

"I ändamål att bereda kändpart en af behofvet påkallad lättnad vid stämningssätt delgifvande åt svarande, som antingen håller sig undan eller ock rest till utrikes ort utan att han för sig ställt ombud eller känt är, å hvilken främmande ort han satt sig neder, får jag, sedan Eders Kongl. Maj:t denna dag ansett sig icke kunna godkänna ett af Riksdagen i omförmälda syftning framställt förslag, härmed framlägga ett nytt sådant af följande innehåll:

Förordning angående förändradt stämningssätt i vissa fall.

Med upphäfvande af sista punkten i 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken, stadgas som följer:

§ 1.

Har någon å särskilda dagar blifvit i sitt hemvist med stämning sökt, utan att han eller ombud för honom dervid kunnat träffas: kan ej heller vid

efterfrågan hos hans husfolk eller grannar eller der han tjenst eller näring har säker anvisning vinnas, hvarest han eller ombud för honom sig uppehåller, och förekomma i öfrigt omständigheter, de der gifva anledning dertill, att han håller sig undan, varde då stämningen fästad å hans husdörr samt tillika delgifven hans husfolk, om sådant finnes.

§ 2.

Lag, som i föregående § sägs, vare ock der den, som med stämning sökes, begifvit sig utom riket, utan att han hos domstolen eller domaren i den ort, der han sednast var i riket boende, uppgifvit viss person, som eger att för honom svara, eller anvisning å sådant hans ombud eljest kunnat erhållas samt trovärdige män i orten intyga, att anledning ej är, det han inom kortare tid till riket återvänder och att tillförlitlig upplysning saknas, å hvilken främmande ort han satt sig neder. Har i fall, som nu sagdt är, den sökte icke känt hemvist inom riket, men eger fastighet derstädes, då må stämningen tillställas den, hvilken förvaltningen af samma fastighet utöfvar. Eger han ej heller fastighet, må stämningen genom allmänna tidningarne honom kungöras och låte käranden den kungörelse i tidningarne införas tre gånger minst fjorton dagar mellan hvarje gång och sista gången minst sex månader före den tid, som i stämningen svaranden förelagd är.

§ 3.

Der i sak, som enligt § 2 instämd är, svaranden ej kommer hos Rätten tillstädes, förordne Rätten ombud för honom att hans rätt och talan bevakaⁿ.

Och hemställde Hans Excellens Herr Justitie-statsministern, att öfver detta förslag Högsta Domstolens utlåtande skulle, för det ändamål 87 § Regeringsformen omförmäler, medelst nôte ur protokollet inforäras.

Denna af Stats-Rådets öfrige ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla.

Ex protocollo

C. J. E. Åkerstedt.

Protokoll öfver ett lagärende, hållet uti Kongl. Maj:ts Högsta Domstol Tisdagen den 15 December 1870.

A n d r a R u m m e t.

Närvarande:

Justitieråden: *Södergren,*
Cramér,
Friherre Leuhusen,
Carleson,
Wretman,
Naumann,
Huss.

Tillförordnade Revisions-sekreteraren Friherre Stael von Holstein föredrog i underdånighet nöte ur protokollet öfver Justitie-departements-ärenden för den 2 innevarande December, innehållande, hurusom Hans Excellens Herr Justitie-statsministern nyssnämnda dag inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet anført, att, i ändamål att bereda kärke part en af behofvet påkallad lättnad vid stämmings delgifvande åt svarande, som antingen håller sig undan eller ock rest till utrikes ort, utan att han för sig ställt ombud eller känt är, å hvilken främmande ort han satt sig neder, Hans Excellens, sedan Kongl. Maj:t berörda dag ansett sig icke kunna godkänna ett af Riksdagen i omförmälda syftning framställt förslag, finge framlägga ett nytt sådant af följande innehåll:

”Förordning angående förändradt stämningssätt i vissa fall.

Med upphäfvande af sista punkten i 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken, stadgas som följer:

§ 1.

Har någon å särskilda dagar blifvit i sitt hemvist med stämning sökt, utan att han eller ombud för honom dervid kunnat träffas: kan ej heller

vid efterfrågan hos hans husfolk eller grannar eller der han tjenst eller näring har säker anvisning vinnas, hvarest han eller ombud för honom sig uppehåller, och förekomma i öfrigt omständigheter, de der gifva anledning dertill, att han håller sig undan, varde då stämningen fästad å hans husdörr samt tillika delgifven hans husfolk, om sådant finnes.

§ 2.

Lag, som i föregående § sägs, vare ock der den, som med stämning sökes, begifvit sig utom riket, utan att han hos domstolen eller domaren i den ort, der han sednast var i riket boende, uppgifvit viss person, som eger att för honom svara, eller anvisning å sådant hans ombud eljest kunnat erhållas samt trovärdige män i orten intyga, att anledning ej är, det han inom kortare tid till riket återvänder och att tillförlitlig upplysning saknas, å hvilken främmande ort han satt sig neder. Har i fall, som nu sagdt är, den sökte icke känt hemvist inom riket, men eger fastighet derstädes, då må stämningen tillställas den, hvilken förvaltningen af samma fastighet utöfvar. Eger han ej heller fastighet, må stämningen genom allmänna tidningarne honom kungöras och låte käranden den kungörelse i tidningarne införas tre gånger minst fjorton dagar emellan hvarje gång och sista gången minst sex månader före den tid, som i stämningen svaranden förelagd är.

§ 3.

Der i sak, som enligt § 2 instämd är, svaranden ej kommer hos Rätten tillstädes, förordne Rätten ombud för honom att hans rätt och talan bevaka."

Och sedan Hans Excellens Herr Justitie-statsministern hemställt, att öfver detta förslag Högsta Domstolens utlåtande skulle, för det ändamål 87 § Regeringsformen omförmäler, medelst nöte ur protokollet infordras, samt Stats-Rådets öfrige ledamöter berörda hemställan biträdt, hade Hans Maj:t Konungen behagat densamma i nåder bifalla.

Justitierådet *Huss* yttrade: "Vid jemförelse emellan 1 och 2 §§ i förvarande förslag synes mig dess mening vara, att förstnämnda § skulle omfatta de händelser, då, under i öfrigt förutsatta förhållanden, anledning icke är att den sökte lemnat riket, men att i detta sednare fall föreskrifterna i 2 § alltid borde tillämpas. Denna mening synes mig likväl icke vara i förslaget med full tydlighet uttryckt och jag anser derföre några ord böra i 1 § tilläggas, som utmärka att den eger tillämpning i de fall, då det icke är veterligt att den, som skall stämmas, begifvit sig ur riket.

Emot den i 1 § sålunda föreslagna utsträckning af rättigheten att begagna ifrågavarande stämningssätt anser jag mig icke ega anledning att framställa någon erinran, så vida det såsom vilkor för dess användning i nu gällande lag uttryckligen förutsatta vilkor är för handen, nemligen att den sökta håller sig undan i uppsåt att derigenom förhindra anhängiggörandet af emot honom riktade rättsanspråk. Af synnerlig vigt synes det mig dock vara, att detta stämningssätt icke af lagen godkännes i andra fall, än der uppsåtet att undandraga sig stämning verkligen förefinnes; och ehuru det förekommer mig otvifvelaktigt, att med de i förslaget begagnade orden: "de der gifva anledning dertill att han håller sig undan", afsetts att uttrycka en fordran på ådagaläggandet af sådant uppsåts tillvaro, synas mig dessa ord likväl lemna rum för någon tvetydighet, enär, äfven om man anser uttrycket "hålla sig undan" nödvändigt innebära något annat eller mera än blott frånvaro från hemvistet, undanhållandet dock kan vara föranledt af annan orsak, än för att undandraga sig stämning, såsom t. ex. af önskan att aflägsna sig från pestsmittad ort o. s. v., i hvilka händelser undanhållandet icke läser kunna anses utgöra tillräcklig anledning för medgifvande af stämningens anslående å husdörren. Till förekommande af missförstånd, så mycket möjligare, som just uteslutandet i förslaget af de uti nu gällande lagtext förekommande orden "förty, att han väntar stämning" skulle kunna föranleda den uppfattning, att sådant motiv för undanhållandet icke vidare behöfde förefinnas, anser jag nödigt att förslaget mening i detta hänseende bestämdare uttryckes, hvilket synes mig enklast kunna ske derigenom, att efter orden "håller sig undan" tilläggas nyss anförda, från textens nuvarande lydelse hemtade ord "förty, att han väntar stämning."

På sätt uti en af innevarande års Riksdag till Kongl. Maj:t aflåten underdånig skrifvelse blifvit antydt, hafva, genom det under de sednare åren ökade antalet af dem, som öfvergifvit riket i afsigt att för framtiden bygga och bo i främmande land, förhållanden inträdt, som synas påkalla särskilda föreskrifter om huru dessa utvandrande personer må kunna till svensk domstol instämmas. Det nu föreliggande förslagens 2 § åsyftar afhjelpandet af detta behof; men enligt dess ordalydelse skulle förslaget blifva tillämpligt äfven i sådana fall, der den, som skall stämmas, fortfarande eger sitt hemvist inom riket, då han nemligen begifvit sig utom landet på resa, hvarifrån han ej väntas inom kortare tid återkomma. Såvidt jag kunnat erfara, har likväl någon allmännare klagan hittills icke låtit sig förnimmas öfver svårigheten att med stämning anträffa dessa tillfälligtvis resande personer, hvilkas återkomst till fäderneslandet, om ock någon tid fördröjd, likväl är att med sannolikhet påräkna; och då fråga nu ej är om införande af en fullständig ny lagstiftning angående stämning, utan endast om meddelande af särskilda stadganden för vissa fall, der saknaden af gällande lag gjort sig mera kän-

bar, vid hvilket förhållande dessa särskilda stadganden, efter mitt omdöme, icke böra sträckas utöfver hvad omständigheterna för tillfället kräfva, synes mig åt ifrågavarande § böra gifvas sådan lydelse, att dess tillämpning blifver inskränkt allenast till förstnämnda slags utom riket sig begifvande personer eller de s. k. *emigranterna*, en inskränkning, efter min tanke, så mycket nödigare, som det föreslagna stadgandet i sin nu varande omfattning lätt nog torde kunna gifva anledning till missbruk. För öfrigt och då genom iakttagande af de stämningssätt, som omförmälas i de två första momenten af denna §, ingalunda åstadkommes någon visshet derom att svaranden verkligen erhåller kännedom om den utfärdade stämningen, men för uppnåendet af detta ändamål hvarje tjenlig åtgärd torde böra anlitas, anser jag det böra åligga käranden att uti alla de i denna § upptagna händelser besörja om stämningens kungörande i allmänna tidningarne, på sätt i sista momentet är föreslaget. Slutligen synas mig de i §:ns början förekommande orden "för honom svara" böra utbytas emot orden "för honom stämning emottaga."

Det uti 3 § föreslagna stadgandet om tillförordnande af ombud för en uteblifven svarande skulle komma att medföra en högst viktig förändring i afseende å den lagliga betydelsen och verkan af domstolens utslag uti en enligt 2 § instämnd sak. Om nemligen denna sak blefve af Rätten afdömd utan att svaranden, sjelf eller genom ombud, varit der tillstädes, stode för honom alltid öppen den utväg, som, enligt 12 Kap. 4 § Rättegångs-balken, i allmänhet tillkommer en tredskovis dömd svarande, utvägen att, sedan han af domen erhållit del, stämna sin vederpart om återvinning. Har deremot ombud för svaranden förordnats och sig inställt, blifver deraf en följd, att domen emot svaranden vinner laga kraft, såvida talan emot densamma icke inom laga tid fullföljes, och återvinningsrätten skulle således härigenom för svaranden gå förlorad. Den fördel, som man genom ombudets tillförordnande velat bereda svaranden, en fördel, som i allt fall synes vara af tvifvelaktig beskaffenhet, enär det tillsatta ombudet väl i allmänhet ej lärer kunna antagas om den instämnda saken ega den närmare kännedom, som för försvaret af hufvudmannens rätt vore erforderlig, komme sannolikt att mer än uppvägas af den olägenhet, som drabbade svaranden genom återvinningsrättens förlust. I betraktande torde derjemte böra tagas, att, oaktadt de i 2 § föreskrifna åtgärder i afseende å stämningens kungörande blifvit iakttagna, det likväl i många, kanske de flesta, fall kunde med temlig sannolikhet antagas, att svaranden icke erhållit någon kännedom om det emot honom väckta rättsanspråket, och att svaranden således i sjelfva verket saknat tillfälle att förete de för honom möjligen tillgängliga bevis, hvarigenom han med lätthet kunnat ådagalägga obefogenheten af vederpartens talan, samt, å andra sidan, att för kärandens rätt synes vara tillräckligt sörjdt, då honom lemnats tillfälle att åt sig utverka en tredskodom, hvarå i allmänhet verkställighet kan enligt lag följa.

följa. Att under sådana förhållanden förordna om vidtagandet af en åtgärd, som skulle hafva till följd, att svaranden betoges rättigheten till återvinnings-talans anställande, synes mig mindre rådligt. Emot förslaget verkställbarhet synes för öfrigt hinder möta deraf, att medel oftast icke torde finnas tillgängliga för ombudet till bestridande af nödiga kostnader för sakens utförande och fullföljande till högre instans, om sådant ansåges erforderligt, hvilka kostnader man ej torde kunna fordra att ombudet skulle sjelf vidkännas. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anser jag mig förhindrad att tillstyrka aflåtande af nådig Proposition till Riksdagen å det förslag, som i 3 § innefattas."

Justitierådet *Naumann* afgaf följande yttrande:

"Då Högsta Domstolen inom de sista tio åren två gånger afstyrkt nådig sanktion å förslag, dem Riksdagen för sin del antagit, till ändring i 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken i fråga om stämning, anser jag mig böra vid detta tillfälle erinra om beskaffenheten af dessa förslag samt de skäl, som föranledt Högsta Domstolens afstyrkande utlåtande.

Vid riksdagen 1859—1860 hade flera motioner blifvit väckta i förevarande ämne. En af dem åsyftade att till ofvannämnda kapitel 4 § göra ett tillägg af innehåll: "att, om det icke vore känt på hvilken ort, *inom eller utom riket*, citandus uppehölle sig, och han annorledes laglikmätigt icke kunde stämmas, skulle käranden låta stämningen införas tre gånger i allmänna tidningarne, minst fjorton dagar emellan hvarje gång och så tidigt, att stämningstid blefve sex månader från sista kungörandet." Denna motion afstyrktes af Lag-Utskottet, emedan det föreslagna stämningssättet, för sig allena, syntes alltför vådligt för en svarande parts rätt, den der måhända icke hyst någon afsigt att för käranden hålla sig undan eller ens haft någon aning derom att stämning väntade honom. Har den, som sökes, yttrade Utskottet, gods i riket, lär det väl i de flesta fall icke dröja länge, innan underrättelse kan vinnas om den ort, der han uppehåller sig. Finnes deremot ej någon hans egendom, men sökes något af honom ut, så vore föga vunnet genom att å honom ega utslag innan han kunde träffas. Emellertid ville Utskottet icke bestrida, att det jemväl under nuvarande förhållanden kunde för en kärandepart *stundom* vara önskvärdt, att lagen medgäfvade det föreslagna stämningssättet genom allmänna tidningarne, men Utskottet fann det lika viktigt att tillse, det *svarandens* rätt icke äfventyrades, hvadan Utskottet befarade, att vådorna af motionärens förslag, om detsamma upphöjdes till lag, kunde blifva större än de fördelar, som dymedelst åsyftades.

Deremot tillstyrkte Utskottet en förändring af kapitlets 7 § till följande lydelse: "Har man med stämning sökt någon i hans hemvist å två särskilda dagar, men ej funnit honom; då må man, der han äfven tredje

dagen borta är, stämningen för hans husfolk uppläsa och densamma å husdörren fästa: finnes ej husfolk, varde ändå stämningen å husdörren fästad.”

Detta förslag (hemtadt ur Lagberedningens Rättegångsbalk, förra delen, 11 Kap. 15 §) blef af Ridderskapet och Adeln, Borgare och Bondestånden bifallet.

I det utlåtande, som, jemlikt 87 § Regeringsformen, Högsta Domstolen deröfver afgaf, blef lagförändringen afstyrkt hufvudsakligen på det skäl: att, om till förmån för käranden en lag skulle antagas af ifrågavarande innehåll, fordrade rättvisa och billighet att på samma gång, till svarandens förmån och till bibehållande af hans rätt, bestämmelser meddelades, sådana ej mindre Lagkomitéen än Lagberedningen (i denna sistnämndas förslag till Rättegångsbalk, förra delen, 16 Kap. 9 och 12 §§) funnit nödvändiga i det fall, då tredskodom gifvits, nemligen: att, om den svarande icke annorlunda vore stämd, än att stämningen blifvit å hans husdörr fästad eller i allmänna tidningarne införd, och han ej, innan dom gafs, någon gång varit i den saken tillstädes vid Rätten, sjelf eller genom ombud, skulle domen kungöras honom, och käranden förty vara pliktig tillstålla honom en afskrift deraf, å hvilken bevis om delfäendet tecknades. Vistades svaranden utomlands, eller det icke vore veterligt hvar han uppehölle sig, skulle afskrift af domen lemnas i förvar hos domaren eller Rättens ordförande, och käranden sedan låta kungöra i allmänna tidningarne tre gånger, att dom i den saken vore gifven och afskrift hos domaren eller Rättens ordförande till finnandes. Svaranden skulle i slikt fall hafva tid att vädja, en månad efter det domen blifvit honom tillställd, men sex månader från sista kungörelsen, i händelse sådan i tidningarne infördes. Hvarförutan Högsta Domstolen fann olämpligt att som lag antaga det framställda förslaget, utan att tillika, i öfverensstämmelse dermed, ändring skedde af nu gällande föreskrift i 2 Kap. 3 § Utsökningsbalken.

Kongl. Maj:t vägrade sanktion å detta Riksens Ständers förslag.

Vid riksdagen 1870 förekom frågan ånyo. I underdånig skrifvelse den 11 Maj samma år anförde Riksdagen: att, då lagen i 11 Kap. 7 § Rättegångsbalken, såsom undantag från det allmänna stadgande, att stämning skall svaranden i händer ställas, medgäfvit att den måtte fästas å hans husdörr, såvida han hölle sig undan, förty att han stämning väntade, och veterligt vore att han *i häradet eller staden vistades*, så förutsattes här en bevisning om anledningen till svarandens bortovaro, som i de flesta fall vore omöjlig att åstadkomma; hvarförutan han kunde fria sig från stämningen blott dermed, att han begäfvit sig öfver häradsgränsen eller utom staden, i hvilket fall, likasom när han vore utrikes faren, omförmälda allmänna stadgande lände till efterrättelse; att, när svarandens vistelseort vore okänd, det icke lät sig göra att iakttaga ett sådant stadgande, hvilket förhållande nästan

blefve detsamma då han rest ur landet, äfven om upplysning kunde erhållas om den ort, dit han begifvit sig; att i dessa fall vore genom gällande lag föga sörjdt för *kärandens* rätt, och behovet af en förändring härutinnan hade under sednare tider framträdt såsom en nödvändighet, synnerligast med afseende å den betydliga *emigrationen* från vårt land till Amerika; att, enär bruket att delgifva stämning genom dess kungörande i tidningarne icke vore främmande för vår lagstiftning, samt någon tjenligare utväg att uti ifrågasvarande händelser få stämning kungjord ej torde gifvas, syntes detta stämningssätt lämpligen kunna här medgifvas; att det till förekommande af missbruk dock torde böra ankomma på domstolen att i hvarje särskildt fall på förhand pröfva, huruvida sådana omständigheter voro för hand, som betingade rättigheten att begagna nämnda utväg; men att förmånen af detta stämningssätt syntes ej lämpligen kunna käranden förunnas, i fall svaranden vistades utrikes i Konungens eller rikets ärende.

I öfverensstämmelse härmed hade Riksdagen för sin del beslutat ett tillägg till 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken af följande lydelse:

"Är det ej kunnigt hvar han sig uppehåller, eller vistas han utrikes utan att vara stadd i Konungens och rikets ärende, och finnes ej för honom ombud, som stämningen tillställas kan, då må Rätten förordna, att stämningen genom allmänna tidningarne honom kungöras skall, och låte käranden den kungörelse i tidningarne införas tre gånger, minst fjorton dagar mellan hvarje gång och sista gången minst sex månader före den tid, som i stämningen svaranden förelagd är."

Äfven detta förslag blef af Högsta Domstolen afstyrkt, och hufvudskälet dertill var detsamma, som föranledde det afstyrkande utlåtandet i fråga om 1860 års förslag till ändring i oftanämnda lagrum, att nemligen förslaget visserligen vore egnadt att undanrödja de svårigheter, hvilka nu stundom möta en kärande part vid anställande af rättegång, hvaremot svarandens rätt icke syntes vara i samma mån genom förslaget tryggad. Tillika anmärkte Högsta Domstolen: att förslaget icke gäfve någon anvisning om sättet huru svarandens förordnande af det derutinnan antydda ombud borde kungöras för att anses vara allmänt bekant; att förslaget ej medgäfve domstol att förordna fullmäktig för en uteblifven, om stämningen tilläfsventyrs okunnig, svarande part; att den föregående pröfningen af Rätten skulle kunna leda derhän, att, om svaranden i sista stunden erhöle kunskap om stämningen och infunne sig vid domstolen, han likväl der ej egde att göra invändning emot stämningens laglighet, enär denna fråga redan vore af domstolen pröfvad; att Högsta Domstolen, under erkännande af behovet af förändrade stadganden angående stämning, till lättnad för en kärande part, i öfrigt hänvisade till de mot 1860 års förslag uttalade betänkligheter.

icke heller Riksdagens förslag af år 1870 blef af Kongl. Maj:t sanktionerad.

Af hvad här är anfördt torde klarligen framgå, att Högsta Domstolen i dessa sina särskilda utlåtanden sökt upprätthålla det första villkoret för all ordentlig rättegång, hvilket tillika innefattar en dyrbar medborgerlig förmån, att nemligen ingen må dömas ohörd, samt att derföre undantag från den allmänna regeln i 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken, att stämning skall svaranden i händer ställas, icke må medgifvas utan i särdeles trängande fall. Dessa utlåtanden lemna jemväl antydningar om den sanning, hvilken jag anser böra härvid företrädesvis upprätthållas, att de förbättringar, som efter förändrade tidsförhållanden blifvit nödiga i lagens stadganden om stämning, med hvad dertill hörer, icke kunna med framgång verkställas genom ett eller annat smärre tillägg till någon af 11 kapitlets §§, utan tariffas för detta ändamål en revision ej mindre af samma kapitel i dess helhet, än äfven af 12 kapitlets stadganden angående contumacie-domar, deras kommunicerande och verkställighet samt rättigheten att i dem söka ändring eller ock återvinning. I afseende på sådana förbättringar lemnas rika materialier i Lagkomitéens och Lagberedningens förslag, om än dessa icke äro för vår tid i allo tillfredsställande hvad beträffar förevarande ämne, vid hvars behandling i lagstiftningen särskilda bestämmningar måste noggrannt göras *dels* för det fall, att något *plågtstridigt* ligger i en persons försvinnande; *dels* med afseende på svensk man, som för sitt yrkes, sin vetenskaps eller konstns behof och angelägenheter, eller sin helsas vårdande, eller i Konungens och rikets tjänst, eller annat lofligt ärende, temporärt begifvit sig utom fäderneslandets gränser och måhända ofta omvexlar vistelseort; *dels* med hänseende till bevisligen utflyttade personer, som det oaktadt stå i undersåtligt eller halft undersåtligt förhållande till Sverige; *dels* i fråga om dem, hvilka, enligt lagens ord i 15 Kap. 7 § Ärfda-balken, "öfvergifvit sitt fädernesland och satt sig *aldeles* neder att bygga och bo under främmande herrskap; hvarförutan jemväl torde komma i betraktande, huruvida icke sådana stämningar, hvilkas ändamål endast är att *afbryta preskription*, kunde få meddelas i annan ordning än den vanliga, när citandus ej kan påträffas; äfvensom huruvida icke i vissa fall genom Sveriges beskickningar utomlands borde försökas att få kännedom om personens vistelseort o. s. v. — allt under klart medvetande af det oskiljaktiga sammanhang, i hvilket, jemväl hvad denna särskilda gren af lagstiftningen vidkommer, delarne stå till hvarandra och till det hela.

Skulle likväl en sådan jämförelsevis större revision icke anses böra vidtagas, finner jag mig föranlåten att, med anledning af det nu remitterade förslaget, framställa följande speciela anmärkningar:

Vid 1 §. 1:o Orden: "och förekomma i öfrigt omständigheter, de der gifva anledning dertill, att han håller sig undan" torde vara alltför sväfvande

och kunna orsaka missförstånd eller godtycke. Jag anser dem därför böra utbytas mot följande: "och styrkes af omständigheterna, att han håller sig undan därför att han väntar stämning". Genom ett sådant stadgande medgäfvdes vanlig circumstantiel bevisning (en *förmodan*, en *anledning* är här ej tillräcklig, om svarandens rätt skall tillgodoses) och skulle tillika uttryckas ändamålet, hvarföre den sökte hölle sig från hemmet, nemligen att han på ett pligtstridigt sätt ville undandraga sig att genmäla rättsanspråk, som mot honom kunde väckas; och då här endast är fråga om sådana rättsanspråk, som anhängiggöras hos domaren genom stämning, torde ett bibehållande af gällande lags uttryck i denna del vara fullt påkalladt.

2:o) Då stämningens fästade å husdörren, särskildt der intet husfolk finnes till hvilket dokumentet kan öfverlemnas, är en särdeles vansklig method, enär en illvillig kärande lätteligen kan i hemlighet låta borttaga en kort förut i vittnens närvaro å dörren anslagen stämning och sålunda förekomma, det innehållet blir bekant ens för närmaste grannar, hvilka sistnämnda dessutom i glest bebyggda orter kunna hafva sin bostad relativt mycket aflägsen från den med stämning söktes, torde i våra dagar, då en allmän tidning utgifves i hvarje län, genom hvilken dylika meddelanden bäst komma till en vidsträcktare kännedom, böra såsom en supplementär åtgärd stadgas, att stämningen i förevarande fall jemväl skall införas i ortens allmänna tidning. Skulle de bindande omständigheter och liknelser, de indicier, som förefinnas för det antagande, att citandus hölle sig undan därför att han väntade stämning, i sjelfva verket bedraga (såsom händelsen kan vara med dylikt bevismedel), så bringar ett införande i ortens tidning stämningens innehåll i vanligaste fall till den i god tro varande svarandens kännedom genom anhöriga och vänner, så att han blir i tillfälle att i behörig tid, sjelf eller genom ombud, sin rätt bevaka.

3:o) Skulle i § endast afse det fall, då citandus uppehåller sig *inom riket*, torde sådant böra tydligen uttryckas. Är åter meningen den, att lagstadgandet skall ega tillämpning i alla de händelser, då han aflägsnat sig från hemmet därför att han väntade stämning, ehvad han håller sig dold på inrikes eller utrikes ort, så att säker underrättelse om honom icke kan vinnas, till och med icke ens huruvida han ännu lefver, när han med stämning sökes; så torde äfven ett förtydligande i den riktningen blifva af nöden.

Uti 2 §, hvilken handlar om det fall, då den, som med stämning sökes, *bevisligen* begifvit sig utom riket, torde

1:o) orden "kortare tid", såsom alltför obestämda i en lag, böra undvikas, och den erforderliga bevisningen få ske genom indicier (t. ex. bref från den bortreste, eller yttranden af honom före eller efter afresan, eller

åtgärder och förfoganden, som han vidtagit), men icke uteslutande genom trovärdige mäns intyg.

2:o) att för den händelse citandus egde fastighet i riket, stämningen skulle, äfven i saker som rörde hans *person*, få med laga verkan tillställas *förvaltaren å hans fastighet*, vore ingalunda att tillråda. Lagberedningen antager, som bekant är, ett dylikt stämningssätt, men endast i sak, som rör den stämdes *fasta egendom* eller fordran, för hvilken han efter 10 Kap. Rättegångs-balken sökes *i den ort, der egendomen ligger*. Blevde det nu remitterade förslaget lag i denna del, så skulle, då intet undantag finnes gjordt, en hustru t. ex., som hade sitt hemvist i södra Sverige och ville till domstol stämma den bortreste mannen om äktenskapsskilnad för annan orsak än *desertio malitiosa*, ega kommunicera stämningen med rättaren, som förvaltade ett mannen tillhörigt hemman i Norrland.

I det remitterade förslagets 3 § stadgas, att, då i sak, som enligt 2 § är instämd, svaranden ej kommer tillstädes vid Rätten, skall denna förordna *ombud* för honom att hans rätt och talan bevaka. Långt ifrån att i en sådan domstolens åtgärd skulle i alla händelser finnas något principvidrigt, kan det blifva en oundgänglig pligt för det allmänna att, om egendom, som af den emigrerade egaren blifvit kvarlemnad, utan att någon finnes, som för densamma lagligen svarar, så att den kan i sådan mening betraktas som en *res deserta*, låta taga erforderlig vård, och derest fordringsegarne, på grund af sakrätter i det fasta godset, vilja söka sitt ut, tillse att liquidation emellan dem och egaren verkställas på ett med lag öfverensstämmande sätt, utan hinder af den utflyttade egarens frånvaro. Det är ock en sådan anordning, hvilken, med afseende på bevisligen emigrerade fastighetsegare, torde för närvarande anses mest af behovet påkallad. Den, som af domstol erhåller ett dylikt uppdrag, torde dock heldre vara att betrakta som god man med förmyndareansvar, än som *rättegångsombud*. Derest inga andra rättigheter honom medgäfvos enligt domstolens på lag grundade förordnande, än som i 15 Kap. Rättegångs-balken tilläggas fullmäktig, skulle han icke ens ega att utan hufvudmannens lof saken i högre Rätt fullfölja, i händelse af tvist; och anordningens ändamål skulle sålunda alldeles förfelas.

Att, utan en genomgående revision af lagens stadganden om stämning och contumacie-domar samt hvad dertill hörer, utsträcka jemväl till sådana saker, som angingo den utflyttades *person*, domstolens rättighet och åliggande, jemlikt förslagets 3 §, att för honom förordna *ombud* till bevakande af hans rätt, oaktadt ett sådant ombud i många fall icke kunde ega materialier för bemötande af obehöriga anspråk, som riktades mot den frånvarande i afseende på personliga förbindelser af hvad beskaffenhet som helst, skulle kunna leda till dennes oförskylda lidande, helst han, vid den tid han begagnade den fria emigrationsrätten, väl kunnat och bort förutse nödvändigheten af

ett ombuds förordnande för att bevaka hans rätt med hänseende till egen-
dom, hvilken han här i landet qvarlemnade, men icke alltid kunde ega an-
ledning till samma varsamhet i afscende på alldeles oförmodade och oberäk-
neliga anspråk, hvilka någon kunde finna för sig förmånligt att, inom jem-
förelsevis längre eller kortare tid efter hans utflyttning, anhängiggöra mot
hans person.

På dessa alla skäl anser jag mig pligtenligt nödsakad att afstyrka det
remitterade förslagets öfverlemnande till Riksdagen i det skick, hvari det-
samma nu befinner sig."

Justitierådet *Wretman* anförde:

"Enär för tillämpning af de i förslagets 1 § förekommande stadganden
väl bör förutsättas, att den, som skall stämmas, håller sig undan i ändamål
att undgå förväntadt rättsanspråk, men förslaget torde kunna medgifva olika
tolkning i nämnda hänseende, anser äfven jag ett förtydligande härutinnan
böra ske; och som, enligt min åsigt, stämning enligt denna § ej bör ifråga-
komma för annat fall, än då anledning är att antaga, det svaranden uppe-
håller sig i riket, hvarom bevisning likväl ofta torde vara omöjlig att före-
bringa, hemställer jag, att såsom ett ytterligare vilkor för tillämpning af det
här föreslagna stämningssättet stadgas, "det icke veterligt är, att svaranden
begifvit sig utur riket."

Vidare och då stämning genom anslag å husdörr, som förut varit in-
skränkt till det fall, att svaranden veterligen vistades i häradet eller staden,
nu komme att tillämpas äfven om han uppehölle sig å inrikes ort, så aflägsen
från hans hemvist, att han omöjligen kunde hinna få kunskap om stämni-
ngen och inställa sig till svaromål inom nu gällande, ofta korta stämningstid,
anser jag rättvisan fordra, att något stadgande införes, som lemnade dom-
stolen rättighet att i slikt fall efter ompröfvande låta med den instämnda
sakens afgörande anstå så lång tid, att svaranden, efter å honom utfärdad
ny kallelse, kunde blifva i tillfälle att sig hos domstolen inställa.

I öfrigt anser jag, lika med Justitierådet *Naumann*, det böra ifråga-
sättas, huruvida icke, i de fall då nu föreslagna stämningssätt finge begagnas,
underrättelsen derom tillika borde i ortens tidning införas.

Hvad angår § 2 instämmer jag i den af Justitierådet *Huss* framställda
anmärkning, att det här föreslagna lagbudet lämpligen kunde inskränkas så
att det angick endast dem, som öfvergifvit fäderneslandet och sig utrikes
bosatt; och anser jag, att det föreslagna stadgandet om utrikes faren fastig-
hetsegares instämmande medelst stämningens öfverlemnande åt fastighetens
förvaltare icke bör medgifvas i andra frågor, än som röra sjelfva fastigheten,
enär man icke i allmänhet får antaga, att en slik förvaltare, som t. ex. kan
utgöras af en ålderstigen och okunnig person, hvilken fått till nyttjande upp-
låten en ganska ringa jordlägenhet, har kännedom om andra fastighets-

egarens angelägenheter, än som röra egendomen, samt en slik jordinnehafvare ofta kan vara fullkomligt okunnig om fastighetsegarens vistelseort.

I afseende å förslaget 3 § anser jag, lika med Justitierådet Naumann, den föreslagna skyldigheten för domstolen att för en uteblifven svarande förordna ombud eller god man böra inskränkas till sådana ärenden, som röra svarandens i riket befintliga fasta egendom, och kan jag på grund af hvad sålunda blifvit mot förslaget anfördt, icke tillstyrka detsamma öfverlemnande i nu befintligt skick till Riksdagen."

Justitierådet *Carleson* utlät sig:

"Då ett afsteg från grundsatsen att ingen må dömas ohörd, derest han icke egenvilligt undandragit sig att varda hörd, inskränker rättssäkerheten i samhället, så synes äfven mig angeläget, att i § 1 tydligen utmärkes, att deruti är fråga endast om den, som bevisligen håller sig undan därför att han väntar stämning.

Förenämnda grundsats påkallar jemväl efter min förmening en ändring af § 2, såvidt deruti afses stämning å den som, utan att hålla sig undan, hvarom denna § ej talar, rest utrikes och icke återväntas inom kortare tid, hvarmed förmodligen förstås högst sex månader eller längsta stämningstiden. Ehuru ingen må förpligtas till det omöjliga, skulle likväl enligt förslaget af hvar och en, som för sin vetenskap, sin handel eller hushållning, sin helsa eller sitt nöje reste utrikes på några månader, fordras, vid äfventyr enligt § 2, att han ständigt hölle ett lämpligt ombud, att i hemlandet svara å hvarje upptänkligt käromål, som under tiden och tilläfventyrs någon gång med beräkning å vederpartens frånvaro gjordes anhängigt. För den frånvarandes rätt vore ett af domstolen utsedt, med saken obekant och för hufvudmannen ointresserad ombud ett ganska ofullständigt skydd, och hvarje vetenskapsman, köpman, fabrikant eller annan person, som nödgades, utöfver hvad domstolen funne skäligt hänföra till kortare tid, vistas utrikes, men saknade utväg att under tiden hålla ett ombud, lämpligt att fullgöra hvad enligt förslaget borde åligga detsamma, skulle alltid hafva resan förknippad med äfventyret af sin välfärd. Han hade alltid att frukta, om icke att vänta, att under hans bortovaro en stämning anslagits å hans dörr eller i fördelaktigaste fall kungjorts i tidningarne, samt att på vittnesmål eller handlingar, hvilka lätteligen han sjelf, men svårligen någon annan kunnat jäfva, blifvit vunnen och verkställd en dom, hvaremot hans återvinningstalan befunnes fruktlös. Allenast på grund af en juridisk fiktion kunde han anses hafva varit kallad till svaromål genom den å hans dörr i hemorten anslagna och hans husfolk delgifna eller i en och annan af hemlandets tidningar införda stämningen. Enahanda vore förhållandet om stämningen tillställts den, som utöfvade förvaltningen af hans fastighet, men hade af stämningens utgång ett eget, mot fastighetsegarens stridande intresse och saknade all ansvarsskyldighet för stäm-

ningens fortställande till vederbörande. I verkligheten blefve i en sålunda anhängiggjord rättegång den svarande dömd ohörd och af lag betagen all utväg att sjelf värja sin rätt. Den, som nödgades utöfver en kortare tid vistas utrikes, skulle nödsakas att realisera och medtaga sin egendom, kanske expatriera sig, för att undgå äfventyret att under tiden få den spolierad.

Obestriddligen fordrar rättvisan lika omsorg om karendens som om svarandens rätt; men om lagstiftningen under sträfvandet att efterkomma denna fordran stannar i valet emellan, å ena sidan, former, som i någon mån finnas hinderliga för det rättmätiga angreppet och, å andra sidan, sådana, som understundom hindra och i vissa fall omöjliggöra det rättmätiga försvaret, bör valet af de förra, såsom för samhällsordningen minst farliga, hafva företrädet för de senare. Då nu dertill kommer att förslaget, i öfverensstämmelse med en efter min tanke alldeles riktig lagstiftningsmethod, går ut på att, med bibehållande af det för närvarande fastställda stämningssättet, såvidt deraf någon väsendtlig olägenhet icke försports, afhjelpa vissa anmärkta brister deruti, samt det af ålder bestämda sättet att stämna den, som tillfälligtvis vistas utrikes utan afsigt att undandraga sig stämning, icke medfört, mig veterligen, någon anmärkningsvärd olägenhet, så föreställer jag mig, att förslagets nu ifrågavarande 2 § borde inskränkas till föreskrift om stämningförfarandet mot emigranter, i afseende å hvilka 1 § ej vore tillämplig. Undandragande sig svenska medborgares skyldigheter hafva de förverkat anspråket på motsvarande rättigheter. Deras intresse har icke för det samhälle, de öfvergifvit, samma vikt som deras, hvilka erkänna sig tillhöra detsamma, och ett för de senare inrättadt stämningförfarande blir vanligen oanvändbart i afseende å de förra. Att anse den emigrant, som efterlemnar fastighet, vara vederbörligen stämd derigenom, att stämningen tillställts den, som utöfvar förvaltningen af fastigheten, förefaller mig mer än nödigt summariskt och tarfva ytterligare stöd af en föreskrift om stämningens kungörande i allmänna tidningarne; men för öfrigt och under förutsättning att de emigranter, som blifvit upptagne till medborgare i främmande stat, icke anses under §:n hänförlige, har jag för min del ingenting att invända mot deruti föreslagna stämningssätts tillämpande på emigranter, hvarmed efter min föreställning förstås de svenska medborgare, som öfvergifva riket i afsigt att bosätta sig för framtiden utom detsamma. Bevisningen om denna afsigt kan vara vanskelig, dock näppeligen vanskligare än den, som skulle ernås genom det i förslaget antagna bevisningssät; och trovärdige mäns intyg om afsigten eller att anledning är, det den utreste lemnat riket i ändamål att bosätta sig för framtiden utom detsamma, kan vara lika mycket värdt som intyget att anledning icke är att den utreste inom kortare tid till riket återvänder och att tillförlitlig upplysning saknas, å hvilken främmande ort han satt sig

neder". Grundadt på intyg af förstnämnda beskaffenhet blefve i allt fall 2 §:ns stämningssätt vida mindre äfventyrligt, än om det grundades på intyg af beskaffenhet förslaget innehåller.

Hvad angår § 3 har jag för min del endast att erinra, det densamma synes påkalla bestämmelse om bestridandet af de med en rättegångs utförande förenade kostnader, hvilka den till främmande land utflyttande ej gitter gälda. Utan någon bestämmelse derom förfelas väsendtligen paragrafens sannolika syfte att befrämja värden om den frånvarande partens rätt, och det vore i sådan händelse efter min tanke riktigare, att paragrafen uteslötes, ehuru den åsyftade betydelsen af § 2 förmodligen vore dermed förringad."

Justitierådet Friherre *Leuhusen* yttrade:

"Ehuru jag, vid jämförelse af 1 och 2 §§ i detta förslag, för min del anser stadgandena i den förra af nämnda paragraferna tillämpliga endast å dem, som vistas inom riket, äfvensom att afsigten med det i sagde paragraf omförmälda undanhållande är att derigenom undgå förväntadt rättsanspråk, torde likväl en olika tolkning härutinnan kunna ega rum; hvadan jag instämmer i de erinringar, som i dessa hänseenden blifvit framställda af de Högsta Domstolens ledamöter, hvilka i ämnet redan yttrat sig.

Den utsträckning af rättigheten till stämmingsförkunnande medelst dess anslående å svarandens husdörr, som uti förslagens 1 § blifvit tillåten, gifver mig anledning befara, det svaranden i de flesta fall, der detta stämningssätt begagnas, skall komma att förblifva i okunnighet derom, att rättegång blifvit mot honom anställd, såvida icke derjemte någon annan åtgärd för stämningens förkunnande blifver vidtagen. I likhet med hvad Justitierådet Naumann föreslagit, hemställer jag alltså, att stämningen jemväl bör genom införande i ortens allmänna tidning kungöras.

Hvad vidare angår förslagens 2 och 3 §§, förenar jag mig med Justitierådet Huss i hvad bemälde Justitieråd anmärkt rörande nämnda delar af den föreslagna författningen, hvilkens öfverlemnande till Riksdagen med dess nuvarande lydelse jag finner mig icke kunna tillstyrka."

Justitierådet *Cramér* anförde:

"Jag förutsätter att det i förslagens 1 § angifna stämningssätt är afsedt att tillämpas i hvarje fall, der den som sökes håller sig undan, vare sig inom riket eller derutom. En sådan uppfattning öfverensstämmer med ordalydelsen; och det föreslagna lagbudet hommer då i analogi med stadgandet i 2 § 1 mom. konkurslagen. Den motsatta meningen, att paragrafen endast skulle syfta på den, som inom riket håller sig undan, finner jag destomindre antaglig, som ändamålet med det ifrågasatta påbudet komme att hufvudsakligen förfelas genom svårigheten, ja nästan omöjligheten, för den kårande parten att på samma gång ådagalägga undanhållandet och den söktes befintlighet inom riket.

Under nämnda förutsättning har jag emot förslaget härutinnan ej annan anmärkning än den, som Högsta Domstolens öfrige ledamöter jemväl uttalat, att den lagstridiga afsigten med undanhållandet bör tydligen uttryckas med de därför i nu gällande lag begagnade ord.

Beträffande 2 § instämmer jag i hvad Justitierådet Carleson härom yttrat.

Vid § 3 erinras, att denna afser en domareåtgärd, som först ifrågakommer, då rättegången börjats, och att således den föreslagna bestämmelsen ej rätteligen har sin plats inom den afdelning af Rättegångs-balken, hvilken afhandlar stämningssättet.

I öfrigt förefaller det mig tvifvelaktigt, huruvida någon verklig förmån beredes den stämnda men uteblifna parten genom det här föreslagna stadgandet. Domaren skall ej utan svårighet reda sig med utfinnandet af personer, villige att mottaga sådant, oftast lönlöst ombudsmannaskap, synnerligen som han icke ens är i tillfälle att anvisa ombudet nödiga medel till lösen af rättegångshandlingar; och skulle än domaren deri lyckas, så torde det vara föga förhoppning att ombudets tillgöranden komme att sträcka sig längre, än till det omstämda anspråkets förnekande, en omständighet, som, i fall af svarandens uteblifvande, ändock måste vid målets pröfning förutsättas. Om jag än får såsom förslaget mening antaga, att det ombud, som af Rätten nämnes, har befogenhet att jemväl i högre domstolar fullfölja den uteblifnes talan, hvilket synes mig maktpåliggande och kanske bort, med afseende å innehållet i 15 Kap. 7 § Rättegångs-balken, bestämdare uttryckas, torde likväl af förslaget i denna del icke kunna förväntas något väsendtligt gagn, såvida icke, i sammanhang med utfärdandet af den föreslagna lagen, nödiga medel anslås till bestridande af de med slika rättegångar förenade kostnader."

Justitierådet *Södergren* afgaf följande yttrande:

"Under antagande såsom otvifvelaktigt, att med förslaget ord i 1 § *"håller sig undan"* måste afses detsamma, som med orden i 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken: *"håller sig undan förthy att han väntar stämning"*, tror jag den hufvudsakliga skilnaden emellan detta lagrum och det föreslagna stadgandet ligga i uteslutandet från detta senare af vilkoret i lagen, att den med stämning eftersökte personen vederligen i häradet eller i staden vistas; i stället för hvilket vilkor synes mig i förslaget, såsom sammanställningen af 1 och 2 §§ föranleder, vara förutsatt, att personen antagligen finnes inom riket, icke begifvit sig derutom. Mot den sålunda föreslagna utsträckningen af rättigheten till stämningens förkunnande medelst dess anslående å den sig undanhållande, men dock inom riket befintlige svarandens husdörr har jag icke någon betänklighet. Det förutsatta onda uppsåtet att hålla sig otillgänglig för domstols kallelse manar icke till synnerligt undseende för de olä-

genheter, svaranden derigenom kunde ådraga sig i den förestående rättegången; och nutidens äfven inom vårt land i allmänhet långt utvecklade beqvämlighet och skyndsamhet i kommunikation emellan skilda orter synas mig utesluta farhågan, att den, som i en på aflägsnare håll inom riket vald undanflykt från stämningen varder blott genom dess anslående å husdörren till svaromål förbunden, skall vara satt ur möjlighet att vid domstolen sin rätt bevaka, åtminstone att i rätt tid söka ändring i den dom, som vid första domstolen faller, så att kontumacialförfarandets senare akt, en återvinnings-talan, skall kunna undvikas.

Men jag hyser tvifvel om lämpligheten att göra denna lagförändring medelst den vidlyftiga text, som är föreslagen. Allt hvad häruti är anfördt såsom omständigheter, de der skulle "gifva anledning dertill, att han håller sig undan", synes mig naturligen innefattas under lagens nuvarande enkla och korta ord: "håller han sig undan", hvilken ordställning i 1734 års lag, detta oförgångliga mönster i lagstilens förträfflighet, synes mig ock ega företräde i den deruti klart framgående förutsättningen, att domaren verkligen *antager* — icke blott finner någon *sannolikhet för* — det förhållande, hvars *verklighet* skulle berättiga till det exceptionela förfarandet i stämningssättet. Icke lärer någon domare antaga detta förhållande vara ådagalagdt, så framt icke det utredes, att personen särskilda dagar förgäfves varit sökt, — att hvarken af någon hans ombudsman eller af hans husfolk eller grannar eller på ställen för hans utöfning af tjänst eller näring kunnat vinnas anvisning om hans tillhåll; — och jag föreställer mig, att lagens ofvananmärkta nuvarande ord icke framkalla större anspråk på absolut visshet om den sig undanhållandes verkliga afsigt, än som uttryckes i det nu föreslagna. Det är ostridigt ett ämne, hvaruti af yttre omständigheter måste slutas till den inre afsigten, likasom i de fall inom kriminallagskipningen, der ansvarigheten skall bero af det uppsåtliga i gerningen. Vid sådant förhållande och då nu varande lydelsen af ifrågavarande punkt i 7 § af 11 Kap. Rättegångs-balken, i allt hvad som nu icke behöfde ändras, skulle vid framdeles blifvande kodifikation af de spridda lagbuden ega afgjort företräde att användas såsom lagtext, synes det mig vara lämpligare, att den ifrågaställda lagförändringen blefve gjord med möjligen minsta rubbning af lagens nuvarande ordalag, således skedde medelst denna nya lydelse af berörde punkt: "*Håller någon sig undan, för thy att han väntar stämning, och är det ej veterligt, att han utom riket vistas, varde då stämning fästad å husdörr hans.*" Härvid kunde, om man så vill, göras det från Lagkomitéens och Lagberedningens förslag hemtade tillägget, som afser att derjemte stämningen skulle delgifvas svarandens husfolk, ett stadgande, som synes mig ega ringa vikt. Om icke till någon nytta, kan det åtminstone icke lända till någon skada. De sålunda upptagna orden om personens vistelse *inom riket* torde vara nödiga för tyd-

ligt utmärkande af skilnaden från det fall, hvarom lagförslagets 2 § handlar, nemligen att den med stämning eftersökte veterligen begifvit sig utom riket, utom hela distriktet för svenska lagens tillämpning och de verkställande myndigheternas verkningskrets, i hvilket fall den bevekelsegrund för aflägsnandet från hemmet, som i 1 § eger så afgörande speciel vikt, icke vidare läser förblifva det hufvudsakligt bestämmande för lagstiftningsgrunderna i hvad angår processordningen i allmänhet.

Hvad nu angår 2 § i förslaget, måste jag förklara, att jag ingalunda kan tillstyrka densamma, derest den måste framkalla ett sådant stadgande, som förekommer i 3 § uti detta förslag.

Då jag, å ena sidan, erkänner behörigheten och vigten af den grundsats, att ingen, som lyder under svenska lagen, bör ega att genom sin frånvaro ur landet, utan vidtagande af någon anstalt att för sig ställa behörigt ombud *till stämningens emottagande*, för någon längre tid draga sig undan möjligheten af lagens tillämpning i afseende på rättsanspråk, som kunna mot honom väckas, samt att derföre lagstiftningen må vara befogad att från den allmänna regeln om stämning, att den skall svaranden eller hans dertill befullmäktigade ombud tillställas, göra sådana undantag, som bereda möjlighet att, oaktadt hans bortovaro, göra honom förbunden att vid domstol svara, kan jag, å andra sidan, icke förbise angelägenheten deraf, att denna omsorg för kärande parts behof icke drifves så långt, att derigenom förnäras de allmängiltiga rättsgrunder, som afse att skydda den enes välfärd ej mindre än den andres, och måste utgå från förutsättningen att, så länge en tvistefråga ännu icke kommit under domarens pröfning, den ena parten lika väl, som den andra, *kan* hafva det rätta på sin sida. Det må väl vara ett fel, att, utan nödig förberedelse för sina rättsangelägenheteres vårdande, företaga en färd för t. ex. långvarig naturforskning på Andernas bergskedjor eller i Capstadens omgifningar, der ingen vederpart kan uppsöka honom med stämning; men det kan ifrågasättas, om äfventyret af denna försunlighet bör göras svårare från och med den ståndpunkt, der han får anses vara till Rätta stämd, än om han hemma här i landet försute stämningen. Till det ämne, som afhandlas i 11 Kap. Rättegångs-balken och som, enligt titeln och ingressen i den nu föreslagna författning, skulle utgöra dess enda innehåll, måste räknas endast bestämmandet, huru den person, som skall i egenkap af svarande part dragas för Rätta, må genom stämning dertill kallas. Till ett annat stadium i processordningen, upptaget i senare afdelningar af Rättegångs-balken och under helt andra titlar, än 11 kapitlet, hörer frågan om hvad som skall följa, sedan personen i enlighet med sistnämnda kapitel blifvit stämd och dermed fått förbindelsen att hos domstolen möta sin vederpart. Redan denna yttre ordning af lagbuden manar fram frågan: hvarföre skulle till det nu i 2 § föreslagna stadgande om sättet att stämma den, som

utrikes vistas och ej fullmäktig för sig ställt, fogas det till författningens angifna ämne alls icke hörande stadgandet derom, att derest i det stadium af processen, hvarom handlas i 12 Kap. Rättegångs-balken, denne svarande från domstolen uteblefve, icke skulle för honom gälla hvad samma kapitel för svarandeparter i allmänhet stadgar, nemligen att "Rätten dömer i saken efter thy som sanning deri utletas kan", och att svaranden, efter erhållet kungörande af domen, eger att deruti söka återvinning, utan denne svarandepart skulle i stället, genom ett skarpt afsteg från den vigtiga regeln i 15 Kap. 4 § Rättegångs-balken, hvilket lagrum sålunda komme att undergå en verklig förändring, få af domstolen åt sig utsedt ett ombud, som komme att i hans ställe utföra saken och lemna den till sådan dom, hvaruti sedermera ingen återvinning finge sökas? Svaret på denna fråga, efter hvad af den nu valda lagstiftningsmethodens vill synas, måste väl vara det, att det i 2 § af förslaget legaliserade stämningssättets beskaffenhet gifve möjlighet, måhända sannolikhet, att svaranden icke komme att i behörig tid få verklig kunskap om stämningen, och att det sålunda, af undseende för kärandens behof, något långt vågade i medgifvandet af beqvämlighet för käranden fordrade en exceptionel anstalt till vårdande af svarandens rätt; i hvilken syftning af *förmån för svaranden* det föreslagna stadgandet i 3 § skulle tillkomma och ega sin blott såsom modifikation till regeln om stämningssättet berättigade plats i en förordning, som skulle angå endast "förändradt stämningssätt i vissa fall."

I förmodan att denna uppfattning af syftningen i förslagets 3 § är den rätta, måste jag dock förklara, att jag icke anser den föreslagna åtgärden vara en *förmån* för svarandeparten, utan tvärtom böra i allmänhet betraktas såsom en för svaranden vådlig anstalt, som, under lånadt sken af den regelbundna rättegångens yttre form, i verkligheten låter svaranden stå kvar i det uti 12 Kap. Rättegångs-balken stadgade kontumacialförfarandets olägenheter, men alldeles beröfvar honom dess motvägande fördel. Han blefve, enligt min tanke, väsentligt sämre lottad, än andra från Rätten uteblifvande svarandeparter. Ovetande finge han öfver sig *en slutlig dom*. En treskodom, mot svaranden satt i verkställighet, kunde väl för honom medföra skada och obehag, det han dock hade att betrakta såsom en sjelfförvållad följd af hans underlåtenhet att för tiden af hans bortovaro ur riket ordna en möjlighet af hans rättegångsangelägenheters tillbörliga vård; men efter denna rättvisans interimreglering egde han den lagliga utvägen att väcka återvinningstalan och få sin sak pröfvad, — just den rättighet, medelst hvilkens bibehållande åt svaranden i kontumacialförfarandet den vigtiga grundsatsen upprätthålles, att *ingen skall dömas ohörd*. Stora praktiska svårigheter skulle här ock möta. Friheten att sjelf, efter eget förtroende, välja rättegångsfullmäktig, är en dyrbar förmån, på hvilken partens hela välfärd kan bero. Ett sådant val, i hans frånvaro och utan hans hörande gjordt af domstolen, kan utfalla långt

annorlunda, än han sjelf skulle hafva det gjort. Detta val skulle nu af domstolen göras sannolikt i allmänhet under ganska ogynsamma förhållanden, som kunde nödgas domstolen, att låta valet falla inom en mindre värderad krets af de praktiserande advokaterna. En sakförare af ömtåligare grannlagenhetskänsla kan nemligen skygga undan från emottagande af ett ombudsmannaskap, som vore principalen påtvingadt och just derigenom kunde hos honom väcka misstroende och förtrytsam klanderlystnad vid bedömandet af sakförarens vidtagna åtgärder, då framdeles någon gång åtminstone den moraliska redogörelsens stund för sakföraren vore inne. Men äfven betänkligheter af ännu större vikt kunde verka sakförarens olust för uppdraget. Under det rättegångens jemna framskridande, som måste blifva en obehindrad följd af det förhållande, att sakförare för svaranden sålunda icke saknades, utan stode der inför Rätta, just på grund af ett lagbud, som hade för afsigt att befria käranden från långt dröjsmål i anledning af vederpartens bortovaro utom riket, skulle sakföraren vara i saknad af utväg att inhemta principalens anvisningar för sakens utförande, sakna kunskap om de bevisningsmedel, principalen möjligen kunde ega att begagna, icke kunna med någon visshet urskilja hvad sakföraren kunde böra erkänna eller bestrida af de å motsidan förekommande uppgifter om sådant, till hvars utredning säkra skriftliga bevis icke företeddes. Att sålunda partielt, för ett särskildt rättsärende, sätta sig in i en myndig, sig sjelf rådande persons ställe, är något helt annat, än att såsom förmyndare hafva myndlingens hela förvaltning. Jag vet sannerligen icke heller, hvarföre jag skulle nödgas erkänna någon öfverdrift i den föreställning, att advokaten, derest domstolen nödgats välja honom inom den mindre högsinnade kretsen af de allmänneligen praktiserande, kunde tro det vara af hans i ofvanantydde måtto egendomliga ställning i saken nödvändigt, att blindt neka till allt hvad å motsidan talades, måhända ock, för all säkerhets skull, förneka egenhändigheten af principalens underskrift å hvarje i rättegången företedd handling. Ombudsmans-arvodets belopp, en visst icke likgiltig sak för den, som gjort advokatyrrket till sitt försörjningsmedel, måste ock vara en ömtålig punkt i dessa fall: för *advokaten* den mest sannolika utsigt till all möjlig snäfhets i lynnet hos principalen, om denne vid sin återkomst skulle sjelf bestämma aflöningsbeloppet; för *domstolen* ett bryderi att bestämma lämpliga beloppet af vedergällning för ett uppdrag, gifvet och emottaget under sådana förhållanden, att, troligen i de flesta fall, det måste, oaktadt sakförarens bästa vilja och bemödande, blifva för sitt verkliga ändamål illa utfördt, måhända till skada för sakförarens af framgångarne i hans värf mycket beroende allmänna anseende. Och under all denna ogynsamma utsigt i fråga om vedergällningen för sakförarens möda och obehag, blefve det väl ock hans lott att nödgas af egna medel förskottsvis för principalens räkning vidkännas kostnaderna i rättegången,

hvilken måhända sakföraren, hvars förordnande enligt 3 § i förslaget väl skulle afse behörighet till sakens utförande i alla instanserna, med makt att sätta annan i sitt ställe då det behöfdes, kunde anse sig förbunden att draga fram genom samtliga instanserna, i anseende till möjligheten af principalens återkomst i så läglig tid, att han åtminstone i yttersta stunden, innan den oåterkalleliga slutliga domen fölle, kunde begagna de skäl och bevis, om hvilkas tillvaro sakföraren icke ens haft aning.

Justitierådet Naumann har redan fäst uppmärksamheten på möjligheten af det fall, att den förmente svarandeparten redan vore med döden afgången den stund, då stämningen mot honom uttogs. Justitierådet Naumann har i största korthet, och egentligen vid 1 § i förslaget, framställt denna träffande anmärkning; men man inser ganska lätt hvilka i anmärkningen sannolikt åsyftade, fastän icke närmare antydda, sällsamma och betänkliga förhållanden skulle uppstå, derest, uppå stämning mot en person, som i främmande land redan vore död, rättegång utfördes, den dödes af domstolen förordnade fullmäktig tappade saken — och den *verleliga sak-egaren*, då han uppträdde att taga *sin* egendom i besittning, erfore att denna egendom på grund af domen öfver den döde vore, med fullt laglig verkan och oåterkalleligen, bortsåld af segervinnaren, som sedermera sjelf emigrerat till främmande land. Jag biträder denna af Justitierådet Naumann gjorda anmärkning, såvidt den naturligen kan ega tillämpning i afseende på 2 och 3 §§ i förslaget.

I alla de mål, der stämning, såsom grunden för rättegång, skall svaranden tillställas på det sätt i 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken, enligt dess nuvarande lydelse, sägs, lärer visshet icke saknas derom, att svaranden finnes i lifvet den stund, då stämning anses vara åt honom lemnad; ty det förutsättes äfven vid anslag på hans dörr, att han är så nära, i häradet eller inom staden, att det antages böra vara känt, om han skulle hafva dött. Från den stunden är stämningen bindande för hans arfvingar, derest han under den sålunda öppnade rättegången dör. Bli ock icke dödsfallet anmäldt hos domstolen, utan denna fortgår i sina förhandlingar, i tro att svaranden lefver, så är det dock i verkligheten icke *en process utan verklig svarandepart*: den instämdes arfvingar *äro* svarande parter, ehvad de veta det eller icke. Genom den föreslagna ändringen af 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken, enligt 2 och 3 §§ i förslaget, skulle åter inträda full möjlighet af sådan händelse, att den, som skulle stämmas, är död innan stämningen utfärdas. Ligger då icke häruti en nödvändighet till den varsamhet, att rättegången ej får starkare betydelse, än kontumacialförfarandet?

Lagens system i 12 Kap. Rättegångs-balken i afseende på den, som i tvistemål dömes treds-kovis, har jag här ofvan tagit mig friheten att benämna
såsom

såsom en *rättsvisans interimreglering*. Jag tror detta system innefatta sanna och goda grunder. Då svarande part utan anmäldt laga förfall uteblifver från domstolen, sker detta antingen ofrivilligt eller ocks uppsåtligt. I förra fallet vore det ytterst obilligt och i sednare fallet mycket för strängt, att låta svaranden dermed vara ovilkorligen och definitivt underkastad en dom i saken, som kan innefatta svår villfarelse om det verkligen rätta och otillbörliga, såsom tillkommen utan svarandens hörande, blott på kärandens andragande; lagstiftaren vill icke med en sådan rättsvisans totala förlust bestraffa olydnaden mot stämningen, än mindre det icke frivilliga missödet att ej hafva kunnat anmäla sitt lagliga hinder för inställelse. Men icke heller bör såsom allmän regel gälla, att pretendenten, käranden, skulle med ett för honom måhända ytterst skadligt dröjsmål lida, vare sig för det missöde, som drabbat vederparten i tillfälligt hinder för hans inställelse, eller — och det än mindre — för hans tredska. Genom dom regleras saken så, att käranden får träda in i den rätt, som på för handen varande skäl synes honom tillkomma, så att han icke lider af dröjsmål; men vederparten har inom en viss tid efter erhållen kunskap härom rättighet att genom sakens instämning till utförande af regelbunden rättegång påkalla definitiv pröfning af rättsfrågan. På lagens bestämningar angående sättet och vilkoren för verkställighet af sådan *ad interim* meddelad dom ankommer ett varsamt ordnande, att den till återvinningstalan behöriges rätt icke förnärmas genom uteslutande af möjligheten för honom att, derest han får gynnsam dom i återvinningsprocessen, stå fri från skada af hvad som skett. Det ligger i sakens natur, att stundom tiden för behörighet till sådan återvinningstalan, då den måste vara beroende på erhållen kunskap om tredskodomen, kan komma att länge stå öppen, i anseende till svarandepartens frånvaro, vare sig inom eller utom riket; likasom ock, att icke hvarje tredskodom kan *ad interim* verkställas, när saken vore sådan, att återvinning då blefve onyttig. Men denna olägenhet, hänförlig uuder de menckliga inrättningarnes allmänna lott af ofullkomlighet, får icke afhjelpas genom våldsamt ingrepp i någon rättsvisans fundamentalprincip i rättegångsväsendet, en sådan som den, att *ingen skall dömas ohörd*.

I många fall kan det blifva kärandens lott att lida skada af inrättningen med tvångsadvokat för svaranden och rättegångens förvandling till definitiv process. Det händer ej sällan, att käranden till sin fördel åberopar förhållanden, för hvilka bevis ej finnas, men dem vederparten, då han är en man af heder, ej förnekar, utan deremot erkänner. Tvångsadvokaten åter, för sakens alla inre förhållanden främmande, ser sig nödsakad att tillämpa "prima regula juris", han *förnekar*. Här finnes ej utvägen i regelmässiga rättegången, enligt 15 Kap. 1 § Rättegångs-balken, att få svaranden personligen hörd öfver hvad fullmäktigen förnekat; och domaren, som i en kontu-

maciedom, den der kunde genom återvinningstalan upprifvas, icke skulle hafva tvekat att, såsom af andra omständigheter i viss mån bekräftad, taga kärandens uppgift, hvaremot något nekande ej skett, för god och trovärdig, han måste nu, i följd af svarandepartens uttryckliga förnekande, anse uppgiften, såsom ej med laga bevis styrkt, icke kunna vinna afseende. Derpå kan käranden förlora hela saken; och svaranden, då han hemkommer och får kännedom af processen, finner med förvåning sig hafva vunnit en sak, hvilken, om han sjelf utfört den, han skulle hafva gifvit alldeles förlorad. Och hela utvägen, der bevisningen ej räcker till att få svaranden dömd till värjemålsed, den möter motstånd i tvångsadvokatens rop på skyndsamt slut i saken och ersättning för de af honom förskjutna kostnader.

Ett vanligt inkast mot den, som framhåller någon bemärkt skuggsida i ett förslag till ändring i samhällsförfattningen, är det, att han målar för mörkt, målar i svart, han är pessimist, — man *hoppas*, att det icke i verkligheten skall gå så illa, som den mulna inbillningen förutsatt. Det är ock en mörk tafla, jag här ofvan framställt, men den *kan* blifva en sanning; och *möjligheten* i ett tänkbart fall visar möjligheten af många likartade. Och dermed framstår oafvislig den frågan, om en sådan anstalt i lagstiftningen som den nu afhandlade, hvilken för skyndsamheten oppoffrar rättssäkerheten, vore af verkligt tvingande nödvändighet framkallad. Talar man om olägenheten af långt dröjsmål för kärandepart, så talar jag om rättssäkerhet för svarandepart; — talar man om behof af större möjlighet att stänna en vederpart, så talar jag om behof af visshet, att denna person finnes och är representant för den rättighet, hvarom man vill tvista, så att icke rättvisans förhandlingar må blifva ett tomt gyckelspél; — talar man om svårigheterna i allmänna rättsordningen af långvarig ovisshet genom en öppen stående rätt till återvinningstalan, så talar jag om den allmänna skadan af rättssäkerhetens oppoffring för brådska att utföra rättegång om eganderätts öfverflytning genom dom från egendomens innehafvare till en annan; — talar man om våra dagars kosmopolitiska liflighet i skilda länders ömsesidiga beröring, såsom skäl till snäfhets i rättegångsförmåner för den, som begifvit sig utom riket, så talar jag om den just på samma grund ökade lättheten att utrikes uppsöka sin vederpart med stämning och kungörande af dom; — talar man om den i våra dagar betydligt ökade emigrationen såsom manande till större lättnad för processer mot emigranter, så talar jag om nödvändigheten att bibehålla lagligt rättsskydd för hvar och en mot dem, som vilja bedrifva skälmstycken i rättegångar, innan de genom emigration sätta sig i personlig säkerhet i aflägsnare verldsdel. Och allt detta talar jag till varning mot hvarje utöfver det verkligt tvingande behofvet sträckt rubbning af sådana rättvisans grundsanningar, som i alla tidevarf och i alla lagstiftningar måste göra sig gällande.

Hvad emigrationsfenomenet särskildt angår, så har jag väl af flera hos Högsta Domstolen handlagda mål mig bekant, att en mängd personer, som emigrerat, dessförinnan tillställt stor villervalla i rättsförhållanden; men merendels har jag deraf fått den föreställning, att dessa personers försvinnande ur landet icke varit någon egentlig förlust ens för deras vederparter; deras egendom, om de kvarlemna någon, går ofta till konkurs, der för de förörätade väl icke vanligen lärer blifva tillgång för skadeersättning. Mera bekymrande och långvariga torde åter de invecklade förhållanden böra anses, som genom släktskaps- och arfsrättssambandet mellan emigranter och i landet kvarblifna familjer eller personer uppkomma uti de till Giftermåls- och Ärfda-balkarne i vår lag hörande ämnen. Sådant må, efter närmare utredning af det behof, som visar sig i vissa delar af civillagens ämnen, såsom speciela preskriptionsstadganden, jemkningar i lagen om äktenskapsskilnad, — i lagen "huru förhållas bör med egendom, som tillhört den, hvilken längre tid varit borta utan att låta höra af sig", — i lagen om förmyndareväsendet, — i bestämmingarne om borgenärs rätt att utsöka sin fordran ur intecknad egendom, och annat sådant, påkalla de bestämmingar, som må finnas nödiga såsom tvång af inträffade förändringar i de samhällets inre förhållanden, efter hvilka lagstiftningen måste foga sig, — men icke utöfver det tvingande behofvet, blott för bekvämlighet i lagstiftningssättet, der ofta några få penndrag kunna uträtta mycket mera, än man egentligen ville, göra våldsamt omstörtning af lagstiftningens högsta och vigtigaste principer. Häruti fordras yttersta varsamhet. Olägenheter skola alltid finnas i samhälls-inrättningen, hvarthän man än må blicka; och till sådana höra svårigheterna i enskildes rättsförhållanden till personer, som vistas utom riket, — det särskilda missödet för de personer, som råkat i sådana rättskonflikter. Frågan blir alltid att ordna så, att de största fördelarne vinnas med de minsta olägenheterna. I det ämne, som nu är under öfvervägande, vågar jag icke tro, att detta problem skulle väl lösas på det föreslagna sättet, åtminstone icke med detta så vidsträckt, så obegränsadt som förslaget innebär.

Desto mera jag begrundar 3 § i det remitterade förslaget, ju mera kommer jag till tvekan, om icke detta stadgande skall ega syftningen att innebära icke, såsom jag förutsagt, en förmån för svaranden, utan fast heldre en påföljd, den han genom sin underlåtenhet att för sig ställa ombud, skulle hafva ådragit sig, till vederpartens förmån att få skyndsammare slut i saken. Jag kan icke finna rättvisa deruti. Man får icke fälla en alltför sträng och obillig förkastelsesdom öfver den, som för någon jemförelsevis längre tid företager resa i främmande länder, men icke vill med en rättegångsfullmakt in blanco förtro hela sin ekonomiska välfärd i en advokats hand. Det kan härvid i allmänhet icke vara fråga om sådana personer, hvilkas egentliga yrke sätter dem i vidsträckta affärsförbindelser, deras ställning förbjuder dem att

göra sina utländska resor så, att på längre tider judiciela beröringsmedel mot dem här hemma saknas; och om de resa utur landet i följd af inträffad ruin i deras affärslif, tager utredningen af deras förhållanden snart en hastigare och skarpare form, än de vanliga lugna och långsamma rättegångarnes. Frågan gäller egentligen den öfriga stora mängden, som för mångahanda orsaker, såsom för vetenskap eller konst, för behaget, mången gång behovet af mildare luftstreck o. s. v. stadnar på utländsk ort. Med de nu varande lätta kommunikationerna, som göra det möjligt att på ett mindre antal timmar förflytta sig från vårt land till Medelhafvets stränder, tycker man sig icke vara så aflägsnad från hemmet, att icke, om man blir påkallad till rättegång här hemma, man lätteligen kan få underrättelse om kallelsen samt hemsända fullmakt och nödiga instruktioner för en advokat. Man verkställer detta och lefver derefter i trygghet för rättegångens lopp; man har förtrott sakföraren blott en angelägenhet af vissa kända gränser, vet således huru mycket man vågat med fullmakten. Men denna lugna tro kan vara en irring: brefvet med fullmakten och instruktionerna har förkommit på vägen, eller ock har man icke ens fått emottaga brefvet med underrättelsen om den ågångna stämningen, som af en hemmavarande vän eller tjänare blifvit afsändt; följaktligen har man icke heller afsändt någon fullmakt. Bör man i dessa fall stå värre äfventyr, än nu gällande lag bestämmer? Bör man vara utsatt för den svåra påföljd, att domstolen förordnar en advokat, som icke känner saken och derföre förlorar den? Jag tviflar sannerligen på det moraliskt giltiga och under denna synpunkt inom lagstiftningen antagliga i en sådan allmän princip, att blott för *möjligheten* af blifvande okända, ej i någon mån förutsedda rättsanspråk, man skall *tingas* att åt främmande personer gifva ett så obegränsadt förtroende medelst blanco-fullmakter, som nu är i fråga. Längre synes mig lagens fordran i detta afseende icke böra sträckas, än till krafvet att den bortresande skall i hemorten förordna och hos offentlig myndighet uppgifva fullmäktig, som eger att å principalens vägnar *emottaga stämning*. Det blefve då denne fullmäktigs och hans principals omsorg att föranstalta så, att den sednare får underrättelse om stämningen och förordnar sakförare för sjelfva rättegången. Men under sådant lagstiftande synes det mig ovedersägligt, att de många möjligheterna af ofrivilliga missöden med dessa ömsesidiga meddelanden till och från utländsk ort kräfva minst lika stort undseende, som enligt 12 Kap. Rättegångsbalken tillkommer inrikes vistande.

Lika med de Högsta Domstolens ledamöter, hvilka den 14 Mars 1861 och den 11 Juli innevarande år yttrat sig öfver Rikets Ständers och Riksdagens särskilda förslag till ändring i 11 Kap. 7 § Rättegångsbalken, anser jag, att antagandet af ett stämningssätt, som, mera än nu gällande regel derom, medförde fara, att utrikes vistande svarandeparter förblefve i saknad

af kunskap om stämningen, icke bör ega rum, utan att i och med detsamma skedde de till förvarande af svarandes rätt nödiga jemkningar af lagens stadganden om rättighet att söka återvinning i tredskodom; likasom ej heller, efter hvad mig synes, i syftningen af förevarande lagförslag ingår, att dess 2 § kunde antagas ensam för sig, utan någon i samband dermed ställd anstalt till svarandes fördel. Jag kan således icke tillstyrka hvad förslaget i 2 och 3 §§ innehåller.

Ur protokollet
G. V. Österdahl.

Utdrag af protokollet öfver Justitie-departements-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Stats-Rådet å Stockholms Slott, den 26 Januari 1874,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministeru *Adlercreutz*,
 Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena, Grefve *Wachtmeister*,
 Statsråden: *Bredberg*,
 Abelin,
 Berg,
 Friherre *Leijonhufvud*,
 Wærn,
 Wennerberg,
 Bergström,
 Friherre *Alströmer*,
 Justitieråden: *Wretinan*,
 Drejjer.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern anmälde, att till åttlydnad af Kongl. Maj:ts den 2 December nästlidet år meddelade nådiga befallning Högsta Domstolen afgifvit inforrdadt utlåtande öfver ett inom Justitie-departementet upprättadt förslag till förordning angående förändradt stämningssätt i vissa fall; och, efter lemnad redogörelse för de inom Högsta Domstolen enligt dess protokoll den 13 i berörda månad öfver förslaget afgifna yttranden, utlät sig Hans Excellens:

Med anledning af hvad sålunda inom Högsta Domstolen är vordet yttradt, har jag låtit förslaget undergå någon omarbetning och får i afseende derå i underdånighet anföra följande:

Enär det i förslaget upptagna stadgande derom, att domstol i vissa fall hade att för en uteblifvande svarande förordna rättegångsombud, onekligen kan, vid sidan af fördelar, som deraf äro att viinna, medföra åtskilliga ej all-

deles oväsentliga olägenheter, har jag, som i förslaget upptog detsamma hufvudsakligen till följd af det enhälliga yttrande, Högsta Domstolen den 11 Juli 1870 till förmån för ett sådant stadgande afgaf, numera, då de ledamöter i Högsta Domstolen, hvilka i granskning af det remitterade förslaget deltog, fästat ett öfvervägande afseende vid de menliga följder, som af stadgandet möjligen vore att förvänta, låtit detsamma ur förslaget utgå.

En följd af detta uteslutande har varit, att tillämpningen af bestämmelserna i § 2, angående sättet att stämma den, som rest utrikes, synes böra inskränkas till dem, som öfvergifvit fäderneslandet antingen i ändamål att hålla sig undan, på sätt i § 1 sägs, eller ock i antaglig afsigt att bosätta sig utomlands. Vid den förändring § 2 af sådan anledning undergått, hafva jemväl ytterligare garantier sökt beredas därför, att en utrikes vistande svarande icke skall blifva i okunnighet om den honom på extraordinär väg delgifna stämning.

Den af Högsta Domstolens samtliga ledamöter gjorda erinran om behofvet att i § 1 närmare uttrycka afsigten med det undanhållande, som der förmäles, har jag ej funnit tillräckligt motiverad. Orden "håller sig undan," synnerligen i den följd, hvori de i förslaget förekomma, innebära otvifvelaktigt en afsigt att förhemsiga sin vistelseort, och denna afsigt, den må nu ock stundom hvila på annan grund än omedelbar fruktan för en stämning, synes i och för sig innebära tillfyllestgörande anledning att medgifva det här stadgade stämningssättets användande. Uti 2 Kap. 3 § Utsöknings-balken begagnas ock redan för likartadt syftemål enahanda ordalag, som de i förslaget upptagna, hvarförutan ej torde böra förbises den stora svårighet, som ofta måste förefinnas för åstadkommande af bevisning derom, att undanhållandet varit föranledt af önskan att undvika den då ifrågavarande eller någon annan stämning, och hvilken svårighet, af erfarenheten bekräftad, just utgjort en af de viktigaste anledningarne dertill, att ett lagförslag i detta ämne af sistlidna Riksdag framställdes.

Af hvad i öfrigt blifvit inom Högsta Domstolen anmärkt, finner jag ej heller något annat vara af beskaffenhet att hafva bort föranleda ändring i förslaget, med undantag allenast i fråga om utbyte i § 2 af orden "för honom svara" till "för honom stämning emottaga", samt ett tydligare utmärkande deraf att i § 1 afses endast personer, hvilka ej veterligen begifvit sig utom riket; och får jag alltså hemställa, att Eders Kongl. Maj:t i nådig proposition täcktes föreslå Riksdagen antagande af ett så lydande förslag till

Förordning angående förändradt stämningssätt i vissa fall.

Med upphäfvande af sista punkten i 11 Kap. 7 § Rättegångs-balken, stadgas som följer:

§ 1.

Har någon å särskilda dagar blifvit i sitt hemvist med stämning sökt, utan att han eller ombud för honom dervid kunnat träffas, och kan ej heller, vid efterfrågan hos hans husfolk eller grannar eller der han tjenst eller näring har, säker anvisning vinnas, hvarest han eller ombud för honom sig uppehåller: förekomma i öfrigt omständigheter, som gifva anledning dertill, att han håller sig undan, och är det ej veterligt, att han utom riket vistas, varde då stämningen fästad å hans husdörr samt tillika delgifven hans husfolk, om sådant finnes.

§ 2.

Nu är den, som stämmas skall, veterligen ur riket faren, utan att upplysning kunnat vinnas, hvar han sig uppehåller: har han ej hos domaren eller domstolen i den ort, der han sednast var i riket boende, uppgifvit viss person, som eger att för honom stämning emottaga eller anvisning å sådant ombud eljest kunnat erhållas, och förekomma derjemte omständigheter, de der utmärka, att han håller sig undan, såsom i 1 § sägs, eller att han har för afsigt att för framtiden bosätta sig å främmande ort; då må stämningen honom genom allmänna tidningarne kungöras, och låte käranden den kungörelse i tidningarne införas tre gånger, minst fjorton dagar mellan hvarje gång och sista gången minst sex månader före den tid, som i stämningen förelagd är; börande dock stämningen derjemte inom sistnämnda tid, der svaranden inom riket har känt hemvist, fästas å hans husdörr och delgifvas hans husfolk, om sådant finnes, samt, om han ej har känt hemvist, men inom riket eger fastighet, tillställas den, hvilken förvaltningen af samma fastighet utöfvar.

På tillstyrkan af Stats-Rådets öfrige ledamöter täcktes Hans Maj:t Konungen, med bifall till Hans Excellens Herr Justitie-statsministerns berörda hemställan, förordna att Proposition i ämnet, sådan den finnes detta protokoll under Litt. A bifogad, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo.

C. J. E. Åkerstedt.